

MONITORUL OFICIAL AL ROMÂNIEI

Anul 190 (XXXIV) — Nr. 1103

PARTEA I
LEGI, DECRETE, HOTĂRĂRI ȘI ALTE ACTE

Miercuri, 16 noiembrie 2022

SUMAR

<u>Nr.</u>	<u>Pagina</u>
ACTE ALE ORGANELOR DE SPECIALITATE ALE ADMINISTRAȚIEI PUBLICE CENTRALE	
6.174. — Ordin al ministrului educației privind aprobarea programei școlare din categoria curriculum la decizia școlii, nivel liceal, elaborată în cadrul proiectului sistemic <i>Profesionalizarea carierei didactice — PROF —</i> <i>POCU/904/6/25/Operațiune compozită OS 6.5, 6.6,</i> <i>cod SMIS 146587, al cărui beneficiar este Ministerul</i> <i>Educației</i>	2–9
ACTE ALE BĂNCII NAȚIONALE A ROMÂNIEI	
376. — Ordin privind publicarea efectuării radierii din Registrul general Instituții Financiare Nebancare a Societății FERRATUM ROMANIA I.F.N. — S.A.	9
ACTE ALE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE	
Decizia nr. 20 din 17 octombrie 2022 (Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii)	10–16

ACTE ALE ORGANELOR DE SPECIALITATE ALE ADMINISTRAȚIEI PUBLICE CENTRALE

MINISTERUL EDUCAȚIEI

ORDIN

privind aprobarea programei școlare din categoria curriculum la decizia școlii, nivel liceal, elaborată în cadrul proiectului sistemic *Profesionalizarea carierei didactice — PROF — POCU/904/6/25/Operațiune compozită OS 6.5, 6.6, cod SMIS 146587, al cărui beneficiar este Ministerul Educației*

Având în vedere:

- art. 65 alin. (4) din Legea educației naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare;
- Contractul de finanțare nr. 32.811 din 31.03.2021 pentru proiectul Profesionalizarea carierei didactice — PROF — POCU/904/6/25/Operațiune compozită OS 6.5, 6.6, cod SMIS 146587, al cărui beneficiar este Ministerul Educației;
- Referatul de aprobare nr. 5.020/DGMRURS din 21.10.2022 pentru proiectul de Ordin privind aprobarea programei școlare din categoria curriculum la decizia școlii, nivel liceal, elaborată în cadrul proiectului sistemic *Profesionalizarea carierei didactice — PROF — POCU/904/6/25/Operațiune compozită OS 6.5, 6.6, cod SMIS 146587, al cărui beneficiar este Ministerul Educației;*
- Raportul Eurydice „Profesori în Europa — Carierele, evoluția și starea de bine”, martie 2021, ca măsură-suport pentru statele europene privind reziliența emoțională în școli, în temeiul prevederilor art. 13 alin. (3) din Hotărârea Guvernului nr. 369/2021 privind organizarea și funcționarea Ministerului Educației, cu modificările și completările ulterioare,

ministrul educației emite prezentul ordin.

Art. 1. — Se aprobă programa școlară pentru disciplina *Managementul emoțiilor*, din categoria curriculum la decizia școlii pentru nivel liceal, cuprinsă în anexa care face parte integrantă din prezentul ordin.

Art. 2. — Programa școlară se aplică în sistemul de învățământ preuniversitar în anul școlar 2023—2024, ca ofertă națională de curriculum la decizia școlii sau în cadrul temelor incluse în activitatea corespunzătoare disciplinelor de studiu din arile curriculare *Om și societate, Consiliere și orientare și Limbă*

și comunicare, opțional integrat la nivelul acestor arii începând cu anul școlar 2022—2023.

Art. 3. — Direcția de formare continuă din cadrul Direcției generale management resurse umane și rețea școlară, Direcția generală învățământ preuniversitar, inspectoratele școlare și unitățile de învățământ preuniversitar duc la îndeplinire prevederile prezentului ordin.

Art. 4. — Prezentul ordin se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Ministrul educației,
Ligia Deca

București, 31 octombrie 2022.
Nr. 6.174.

ANEXĂ

PROGRAMA ȘCOLARĂ pentru disciplina opțională *Managementul emoțiilor*

Curriculum la decizia școlii pentru învățământul liceal Notă de prezentare

Programa școlară pentru disciplina „Managementul emoțiilor” reprezintă o ofertă educațională pentru curriculumul la decizia școlii, propusă la nivel național, adresată elevilor din învățământul liceal (și profesional, în măsura în care permit reglementările privind curriculumul). Disciplina poate fi studiată în oricare an de studiu din învățământul liceal, la decizia școlii, cu un buget de timp de 1 oră/săptămână, pe durata unui an școlar. Acest buget de timp are caracter orientativ, organizarea timpului pe săptămână sau pe durata anului școlar fiind flexibilă, la decizia școlii.

Disciplina propusă se adresează tuturor elevilor, indiferent de filieră, profil sau specializare. Se încadrează tematic în arile curriculare *Om și societate, Consiliere și orientare și Limbă și comunicare*, fiind un opțional integrat la nivelul acestor arii.

Programa răspunde necesității accentuării educației afective în învățământul preuniversitar, ca răspuns la nevoi psihologice

specifice vârstelor de dezvoltare în contextul provocărilor multiple ale mediului familial, școlar și social. Cercetările demonstrează că de gestionarea eficientă a propriilor emoții depinde și relația elevului cu școala, cu învățarea și cu viața, în general.

Adresându-se elevilor din clasele a IX-a—a XII-a, acest opțional urmărește să îi ajute să își exploreze trăirile, în contextul trecerii de la gimnaziu la liceu sau de la liceul la învățământul superior ori la viața profesională, al adaptării la un nou ethos școlar/organizațional, la noi grupuri/comunități și la noi cerințe. Astfel, urmărește să pună bazele logicii unei stări de bine în sala de clasă, cu impact atât personal, cât și organizațional. De asemenea, răspunde nevoilor adolescenților de a înțelege strategiile personale sau ale celorlalți de exprimare și reglare emoțională în diferite medii și contexte, inclusiv în mediul virtual, în condițiile în care tinerii petrec din ce în ce mai mult timp în fața ecranelor, departe de interacțiunea socială clasică. Prin urmare, această disciplină se înscrie într-un demers amplu de sprijinire a igienei și sănătății mintale, contribuind la dezvoltarea

afectivă și ajutând adolescenții să recunoască semne timpurii ale unor posibile tulburări sau afecțiuni (anxietate, depresie, tulburări alimentare etc.). Înțelegerea acestor semne constituie un prim pas în identificarea precoce și oferirea de sprijin (sies și celorlalți).

Opționalul propus este cu atât mai relevant cu cât, în momentul de față, oferta curriculumului nucleu în aria *Consiliere și orientare* pentru învățământul liceal este insuficient dezvoltată. Prin urmare, acest opțional extinde și consolidează oferta curriculară care susține dezvoltarea personală a elevilor de liceu. Raportat la domeniile de competențe-cheie, opționalul contribuie în mod direct și semnificativ la dezvoltarea competențelor interpersonale, interculturale, sociale și civice. De asemenea, contribuie la dezvoltarea competenței de a învăța să înveți, a competențelor digitale și a celor antreprenoriale.

Disciplina propusă valorifică experiența fiecărui elev, modul său particular de a simți, interpreta și aprecia, precum și învățarea între egali — explorarea unor cazuri/situații de viață. Aceasta nu urmărește acumularea de cunoștințe academice, teoretice, ci formarea de competențe de autocunoaștere și autocontrol, de interacțiune socială pozitivă. Este un opțional integrat, care poate fi corelat cu disciplinele socioumane, cu cele din aria *Consiliere și orientare* și cu alte discipline — de exemplu, *Biologia* sau *Educația fizică*. Exemple de conexiuni posibile:

- *Educația socială* (parcursă în gimnaziu și valorificată în contexte noi, în primii ani de liceu), alte discipline socioumane (*Psihologie*, clasa a X-a etc.) — analiza specificului cultural în exprimarea emoțiilor, corelarea emoțiilor cu diferite stereotipuri, prejudecăți, stabilirea limitelor de comportament pentru sine și pentru ceilalți, responsabilitatea individuală și a celorlalți, situații de vulnerabilitate, percepția socială a persoanelor care se confruntă cu tulburări emoționale etc.);

- *Biologie* — pot fi explorate legături între aspecte teoretice deja studiate și noile achiziții specifice acestui opțional — de exemplu, manifestarea fizică a emoțiilor și somatizarea;

- *Limba și literatura română* — se poate realiza cunoașterea mai profundă a trăirilor personajelor din operele literare și înțelegerea modului în care aceste trăiri influențează comportamentele (cu paralele deschise spre perceperea de către elevi a propriei realități privitor la emoțiile pe care le trăiesc);

- *Educația fizică* — importanța activităților sportive pentru starea de bine, pentru reducerea stresului, dezvoltarea autocontrolului și a încrederii în sine, a autodiscipliniei, a capacității de autoevaluare etc.

Programa este elaborată în concordanță cu structura specifică a programelor școlare, cuprinzând:

- nota de prezentare — imagine de ansamblu asupra programei, evidențiind repere legate de specificul elevilor cărora li se adresează, repere de timp, elemente privind valoarea adăugată și conexiunile cu alte discipline;

- competențe generale — achiziții generale care structurează cunoștințe, capacități și atitudini, derivate din profilul absolventului de liceu; dat fiind specificul acestei discipline, acestea sunt predominant noncognitive, de factură socială și emoțională;

- competențe specifice — achiziții cu grad mai redus de complexitate, derivate din competențele generale, care ghidează procesul de predare-învățare-evaluare;

- exemple de activități de învățare — sugestii de activități de învățare corelate cu fiecare competență specifică, având caracter nonobligatoriu (așa cum indică și denumirea secțiunii,

acestea sunt „exemple”, prin urmare pot fi utilizate ca atare sau pot fi adaptate ori înlocuite cu activități propuse de profesor);

- conținuturi ale învățării — mijloace informaționale relevante pentru dezvoltarea competențelor;

- sugestii metodologice — recomandări pentru proiectarea, desfășurarea și evaluarea activității didactice la disciplina opțională propusă; evidențierea unor elemente de specificitate a disciplinei și orientarea demersului educativ.

Demersurile propuse prin actuala programă sunt concordante cu spiritul și cu recomandările cuprinse în documente naționale, europene și internaționale, astfel:

- documente naționale:

- Ordinul ministrului educației nr. 3.239/2021 privind aprobarea documentului de politici educaționale *Repere pentru proiectarea, actualizarea și evaluarea Curriculumului național. Cadru de referință al Curriculumului național*;

- Ordinul ministrului educației nr. 3.238/2021 pentru aprobarea Metodologiei privind dezvoltarea curriculumului la decizia școlii;

- Ordinul ministrului educației, cercetării și tineretului nr. 1.529/2007 privind dezvoltarea problematicii diversității în curriculumul național;

- documente europene și internaționale:

- Recomandarea Consiliului Uniunii Europene privind abordările bazate pe învățarea mixtă pentru un învățământ primar și secundar de înaltă calitate și incluziv, adoptată de Consiliu (Educație, Tineret, Cultură și Sport) în cadrul reuniunii din 29—30 noiembrie 2021;

- Rezoluția Consiliului Uniunii Europene privind un nou plan european pentru învățarea în rândul adulților (2021—2030), aprobată de Consiliu (Educație, Tineret, Cultură și Sport) în cadrul reuniunii din 29—30 noiembrie 2021;

- Raportul Eurydice „Profesori din Europa — Carierele, evoluția și starea de bine”, martie 2021.

Rolul principal al programei vizează familiarizarea elevilor cu informații legate de rolul emoțiilor în viața lor, dar cu accent pe componenta practică, de dezvoltare a strategiilor de identificare/recunoaștere a propriilor emoții și a emoțiilor celor din jur, precum și pe dezvoltarea strategiilor de reglare emoțională.

Lectura integrală și personalizată a programei școlare și înțelegerea logicii interne a acesteia reprezintă condiții indispensabile necesare proiectării întregii activități didactice. Profesorii își pot concentra atenția în mod diferit asupra activităților de învățare și asupra practicilor didactice. Diversitatea situațiilor concrete face posibilă și necesară o gamă largă de soluții didactice. Din această perspectivă, propunerile programei nu trebuie privite ca rețete inflexibile. În planul activității didactice, echilibrul între diferite abordări și moduri de lucru trebuie să fie rezultatul proiectării didactice personale și al cooperării cu elevii fiecărei clase în parte. Programa școlară este concepută astfel încât să încurajeze creativitatea didactică și adecvarea demersurilor didactice la particularitățile elevilor.

Competențe generale

1. Valorificarea achizițiilor anterioare pentru explicarea unor situații din viața reală, relaționarea pozitivă cu ceilalți și adoptarea unui stil de viață sănătos, echilibrat

2. Utilizarea unor strategii de interpretare a emoțiilor proprii și ale celorlalți, ținând cont de diferențele individuale și de caracterul subiectiv al interpretării, și a unor tehnici de autoreglare a comportamentului individual pentru crearea și menținerea stării de bine

3. Manifestarea unei atitudini pozitive față de sine și față de ceilalți, a empatiei și cooperării, în contextul dezvoltării conștiinței și stimei de sine

Competențe specifice și exemple de activități de învățare**Competența generală 1 — Valorificarea achizițiilor anterioare pentru explicarea unor situații din viața reală, relaționarea pozitivă cu ceilalți și adoptarea unui stil de viață sănătos, echilibrat****1.1. Identificarea emoțiilor și a relațiilor dintre acestea și anumite comportamente sau manifestări psihofizice**

- exerciții de recunoaștere a emoțiilor prin identificarea semnelor faciale, a răspunsurilor fiziologice sau comportamentelor; exerciții pornind de la imagini sau pe baza unor studii de caz sau a unor opere literare studiate;
- utilizarea unor aplicații pentru examinarea profilului emoțional;
- vizionarea unor clipuri video, a unor secvențe din filme artistice, urmate de discuții privind emoțiile identificate și modalitățile de exprimare a acestora;
- joc de rol pentru simularea/concretizarea unor emoții, urmat de discuții pentru identificarea corectă a emoțiilor și recunoașterea manifestărilor specifice;
- teatru de umbre;
- bodystorming pentru conștientizarea emoției și a modului în care aceasta se simte și se dezvoltă în fiecare persoană;
- controversă creativă pe tema „Sunt emoțiile bune sau rele?”;
- exerciții de descriere în cât mai multe cuvinte a unei persoane (biopoemul).

1.2. Explicarea impactului emoțiilor asupra stării psihice și fizice, precum și a influenței factorilor biologici și socioculturali asupra emoțiilor

- studiu de caz pentru identificarea modalităților prin care emoțiile influențează starea psihică și fizică; discuții privind stările emoționale pozitive și negative;
- discuții pe baza unor texte literare, pentru identificarea și analizarea impactului emoțiilor asupra comportamentului personajelor;
- vizionarea unor clipuri video, a unor secvențe din filme artistice, urmate de discuții privind impactul emoțiilor asupra stării fizice și/sau psihice;
- exerciții de documentare, valorificând cunoștințele acumulate la alte discipline școlare, pentru înțelegerea relației dintre emoții și starea fizică și psihică (de exemplu, biologie, educație fizică etc.);
- argumentarea de tip tunel: dezbateră, cu argumente pro și contra, a unor subiecte (povești, filme etc.) cu tematică legată de stările emoționale, tehnica forum.

1.3. Exprimarea propriilor emoții prin diferite mijloace, selectate și adaptate în context sociocultural deschis

- exerciții de exprimare a emoțiilor prin diferite mijloace (desen, muzică, expresii faciale etc.);
- teatru de umbre;
- elaborarea unui proiect folosind metoda PhotoVoice (exprimarea unor emoții, gânduri și idei prin intermediul fotografiilor realizate, selectate și combinate în grup de elevi);
- realizarea unui videoclip de animație, pentru exprimarea diverselor stări emoționale/emoții (utilizând diferite aplicații);
- joc de rol pentru simularea unor emoții și a unor modalități variate de a le exprima, urmat de discuții privind modalitățile de exprimare adecvate în diferite contexte;
- brainsketching pe tema unor probleme din viața fiecărui elev.

Competența generală 2 — Utilizarea unor strategii de interpretare a emoțiilor proprii și ale celorlalți, ținând cont de diferențele individuale și de caracterul subiectiv al interpretării, și a unor tehnici de autoreglare a comportamentului individual pentru crearea și menținerea stării de bine**2.1. Interpretarea emoțiilor proprii și pe cele ale celorlalți, în funcție de diferite contexte de viață determinate psihosocial**

- exerciții de interpretare a emoțiilor exprimate în diferite situații și prin diferite mijloace și compararea diferențelor de interpretare între colegi;
- dezbateră privind caracterul subiectiv al interpretării emoțiilor, privind riscurile induse de caracterul subiectiv sau contextual asupra relațiilor interumane;
- discuții pe baza problemelor de relaționare pe care le-au avut până acum cu cei din jur și a modului în care s-au comportat/au reacționat în acele situații; exerciții de comunicare și de ascultare activă, pentru verificarea corectitudinii interpretării unor reacții sau emoții;
- comparații între emoțiile generate de o anumită situație în momente diferite de viață;
- proiect eTwinning: realizarea unor studii de caz privind diferențe culturale în interpretarea emoțiilor;
- joc de rol pentru conștientizarea efectelor interpretării emoțiilor asupra comportamentului uman (diferite variante: efectele vinovăției, efecte datorate subiectivismului, modalități variate de a le exprima, urmat de discuții privind modalitățile de exprimare adecvate în diferite contexte);
- metoda puzzle, pentru stabilirea corespondenței între o imagine care indică o postură mimico-gesticulară și o emoție;
- rolestorming în care fiecare elev să se pună în „pielea” unei emoții, în timpul unei situații problematice.

2.2. Aplicarea unor tehnici de autocontrol emoțional și de autoreglare a comportamentului, în perspectiva asigurării stării de bine și a relaționării interumane pozitive

- vizionarea unor documentare privind diferite tehnici de autocontrol emoțional și exersarea acestora;
- exersarea unor tehnici de relaxare (de exemplu, exerciții de respirație, de mindfulness, ascultarea muzicii, desen, pictură, fotografie etc.);

— lucru în grup pentru identificarea unor obiceiuri sănătoase, prin care se poate diminua stresul și se poate ameliora starea de bine;
 — elaborarea unei liste de tip „Ce obiceiuri noi vreau să adopt și pe care le pot respecta”;
 — jocuri bazate pe analiza rațională („căutătorul de gânduri” — evaluarea definiției de sine exagerat de critice, „controlul zarurilor” — testarea dovezilor);
 — strategia creativă Disney cu accent pe modul în care un bun management al emoțiilor îi poate ajuta să depășească problemele apărute în scaunul „criticului”.

2.3. **Evaluarea consecințelor unui slab control emoțional asupra comportamentului oamenilor**

— autoanaliza/conștientizarea efectelor resimțite în situații de bucurie, frică, furie, tristețe etc.;
 — lucru în grup pentru identificarea impactului autocontrolului emoțional slab asupra comportamentului uman, pe baza unor studii de caz sau a analizei profilului emoțional al unor personaje literare/de film studiate;
 — realizarea unui „Ziar al emoțiilor clasei” în care să fie notate toate situațiile problematice din clasă, în care lipsa unui bun control al emoțiilor a dus la situații neplăcute;
 — realizarea unei diagrame Fishbone, referitoare la o situație problematică din viața elevilor și identificarea elementelor de gestionare defectuoasă a emoțiilor care au provocat-o.

Competența generală 3 — Manifestarea unei atitudini pozitive față de sine și față de ceilalți, a empatiei și cooperării, în contextul dezvoltării conștiinței și stimei de sine

3.1. **Adaptarea conduitei psihosociale la diferite situații, susținute prin conturarea unei imagini de sine pozitive, realiste**

— studiu de caz: analiza consecințelor unor reacții/emoții perturbatoare sau a unor relații care pot afecta echilibrul emoțional (disfuncționale) și identificarea de soluții;
 — teatru-forum (de exemplu, explorarea modalităților de raportare la diferite situații și identificarea unor soluții funcționale);
 — proiect de tip eTwinning — Labirintul vieții (analiza consecințelor alegerilor pe care le facem și a modului în care alegerile făcute influențează traseul personal);
 — tehnica Scamper pornind de la expresia „Prefă-te până îți iese/Fake it until you make it” (pornind de la videoclipuri motivaționale, cercetări și mesaje de tipul TedEx Amy Cuddy etc.)

3.2. **Manifestarea empatiei față de ceilalți, în contexte socioculturale variate**

— brainstorming pornind de la termenul „empatie”, folosind diferite modalități de exprimare (comunicare verbală, desen):
 Ce înseamnă să fii empatic?
 — dezbateri despre nevoia și rolul empatiei în contexte socioculturale variate;
 — exersarea unor modalități de exprimare a empatiei în diferite situații;
 — joc de rol — explorarea consecințelor lipsei empatiei;
 — teatrul de improvizație pe o anumită temă care să presupună manifestarea comportamentelor empatic;
 — Fishbowl/Acvariu, realizat pe baza vizionării unor videoclipuri cu mesaj emoțional.

3.3. **Aplicarea unor idei și soluții comune pentru asigurarea stării de bine individuale și colective (a grupului)**

— lucru în grup: elaborarea unui plan de ameliorare a climatului socioeducațional din clasă sau pentru reducerea situațiilor de bullying;
 — proiect de tip eTwinning — colaborarea cu colegi din alte clase/școli/țări pentru identificarea unor modalități de creare a unui mediu școlar prietenos și sigur;
 — joc de rol cu punerea în scenă a unei situații de stres (exemplu: evaluări/examene/mediu școlar nou, colegi noi, situații de bullying etc.) și analizarea emoțiilor resimțite; identificarea unor soluții de gestionare a emoțiilor și de asigurare a stării de bine;
 — Flooding: expunerea repetată sau prelungită negradată la stimulul temut (exemplu: citirea cu voce tare, într-un context social, a unei propoziții, apoi a unei fraze, apoi a unui text scurt etc.);
 — hartă mentală/*Mind Mapping* referitor la modul în care se poate realiza starea de bine în clasă.

Conținuturi

Domenii de conținut	Conținuturi
Emoțiile: concept, tipologii, perspective de analiză	1. Ce este o emoție? Scurt istoric al studiului emoțiilor 2. De unde vin emoțiile și în ce măsură pot fi controlate Perspective/Teorii asupra emoțiilor 3. Tipologia emoțiilor — clasificări 4. Spațiul virtual și emoțiile
Emoții de bază și tehnici de optimizare a comportamentului	Fericirea Concept și interpretare Grade de intensitate și delimitări conceptuale: bucurie, fericire, stare de bine, entuziasm, extaz etc. Etape în managementul fericirii Fericirea de zi cu zi: strategii pentru a ne păstra o stare de bine în spațiul educațional

Domenii de conținut	Conținuturi
	<p>Tristețea Concept și interpretare Grade de intensitate și delimitări conceptuale: tristețe, depresie Identificarea evenimentelor activatoare care determină tristețea Etape în managementul tristeții Strategii de gestionare eficientă a tristeții în spațiul educațional</p> <p>Furia Concept și interpretare Grade de intensitate și delimitări conceptuale: supărare, furie, mânie Cauze ale comportamentelor agresive Furia îndreptată spre sine, spre ceilalți sau spre lume și comportamente asociate (automutilare, rănire, agresivitate verbală, hărțuire etc.) Etape în managementul furiei Strategii de gestionare eficientă a conflictelor în spațiul educațional</p> <p>Frica Grade de intensitate și delimitări conceptuale: frica, anxietatea, fobia școlară Etape în managementul fricii Strategii de gestionare eficientă a fricii în spațiul educațional</p> <p>Uimirea Grade de intensitate și delimitări conceptuale: confuzia, surpriza, uimirea Strategii de gestionare eficientă a uimirii în spațiul educațional</p> <p>Dezgustul Grade de intensitate și delimitări conceptuale: plictiseală, dezgust, silă Strategii de gestionare eficientă a dezgustului în spațiul școlar</p>
Emoții sociale/secundare și modalități de autoreglare	<p>Alte emoții/emoții sociale: accepțiuni, relații cu emoțiile primare, identificare și interpretare în contexte personale și socioculturale diferite, modalități de autocontrol și de autoreglare</p> <ul style="list-style-type: none"> — Mândria, disprețul, gelozia, invidia, plictiseala, interesul, admirația, rușinea și vinovăția — Perspectiva continuumului emoțional: de la dispreț la mândrie, de la invidie la admirație, de la plictiseală la interes etc.
Emoții în acțiune	<ul style="list-style-type: none"> — Tehnici de a face față disconfortului emoțional (de reglare și autoreglare), tipuri de sprijin ce se poate acorda în cadrul școlii — Starea de bine și mindfulness. Creșterea valorizării personale pozitive — Capacitatea de a fi empatic și de a coopera. Variații culturale ale empatiei — Comunicarea eficientă cu sine și cu ceilalți

Sugestii metodologice

Această disciplină opțională urmărește să faciliteze înțelegerea și gestionarea emoțiilor în scopul stimulării autocontrolului și asigurării stării de bine. Activitățile de predare-învățare-evaluare vor pune accent pe valorificarea experienței personale a elevilor, stimularea spiritului de observație, a capacității de autoanaliză și de reflectare obiectivă asupra sinelui, de a empatiza și de a analiza situații variate, de a selecta și adapta strategii de reglare optime situației.

Abordarea metodologică a disciplinei „Managementul emoțiilor” va pune accentul pe:

- utilizarea strategiilor didactice interactive, care plasează elevul în centrul demersului didactic și valorizează experiența anterioară a acestuia în procesul de învățare;

- aplicarea metodelor și tehnicilor învățării nonformale, care susțin dezvoltarea personală a elevilor/grupurilor de elevi, presupun activități de reflecție și creează stare de bine la nivel individual și al comunității de elevi;

- utilizarea de resurse cât mai variate, adecvate diferitelor nevoi de dezvoltare emoțională ale elevilor;

- valorificarea experiențelor valoroase diseminate/împărtășite pe platforma eTwinning;

- integrarea în activitățile didactice a resurselor educaționale deschise privind securitatea online, nondiscriminarea și etica în comunicarea la distanță.

Considerarea elevului ca subiect al activității instructiv-educative și orientarea acesteia spre formarea competențelor generale și specifice și accentuarea caracterului practic-aplicativ al disciplinei presupun respectarea unor exigențe ale învățării durabile, printre care:

- utilizarea unor strategii didactice care să pună accent pe: construcția progresivă a cunoașterii, consolidarea continuă a capacităților, dezvoltarea creativității elevilor;

- abordări flexibile și parcursuri didactice diferențiate;
- adaptarea și utilizarea metodelor didactice pentru procesul de predare-învățare în sistem online și blended-learning.

Strategiile de predare-învățare recomandate în activitățile didactice sunt:

- strategii activ-participative și interactive, bazate pe reflecție individuală și colectivă, dezbateri, tehnici ale gândirii critice;

- strategii de învățare bazată pe proiect — care își propun implicarea elevilor în activități de grup, în vederea realizării de investigații pe o temă dată sau la alegere;

- strategii specifice educației nonformale: storytelling, teatru de umbre, teatru-forum, PhotoVoice etc.

Exemple:

Storytelling este o strategie specifică educației nonformale, care pornește de la principiul că oricine poate spune o poveste. Facilitatea spunerii/creării de povești despre emoții implică valori, experiențe individuale și de grup, punere de probleme și identificare de soluții. Fiecare elev implicat, fie că este povestitor, fie că este ascultător, parcurge procesul învățării și extrage sens, în funcție de nevoile și de interesele sale. Poveștile spuse/reate în cadrul lecțiilor pot fi valorificate digital, sub forma unui blog al disciplinei.

Teatrul de umbre este o strategie care poate continua storytelling-ul sau poate fi utilizată de sine stătător. Cu resurse simple, de tipul unui ecran opac/pânză transparentă și al unei surse de lumină, elevii pot pune în scenă povești, prin „traducerea” acestora într-o succesiune dinamică de imagini, astfel încât mesajele-cheie să fie transmise. În cadrul unui proiect, aceștia pot confecționa și „emoții-marionete”, după ce scriu poveștile despre emoții în cadrul echipelor, valorificându-se astfel învățarea prin cooperare.

Bodystormingul este o tehnică de brainstorming care poziționează brainstormingul în cadrul unei experiențe concrete, fizice, combinând jocul de rol și simularea pentru a conduce la apariția unor idei noi și a unui prototip (al realității — n.n.) empatic și spontan. Bodystorming este o tehnică prin care elevii își folosesc expresia corporală pentru a crea sau reprezenta idei. Putem face următoarele: împărțim clasa în grupe de 5—8 elevi, le oferim câteva idei și scenarii privind o situație problematică emoțională; fiecare elev are un rol în acest scenariu, un rol pe care ar trebui să îl aibă în realitate cineva pentru care respectiva realitate face parte din viață. De exemplu, vorbim despre scenariul unei prime zile de școală și o clasă unde sunt foarte mulți elevi care nu au loc în bănci; fiecare elev este liber să aibă emoții, sentimente, gânduri și le poate exprima în orice moment; unul dintre elevi are rolul de narator/povestitor care explică cum stau lucrurile. Acesta poate utiliza timpul ca și când ar avea o telecomandă magică, oprind acțiunea sau „dând înainte” ca și cum ar accelera trecerea timpului. În timpul activității, elevii sunt instruiți să folosească mai degrabă expresia „Da, și...” decât „Nu, dar...”. Mai multe grupuri de elevi execută același scenariu, dar un observator (sau profesorul) observă diferențele de abordare în funcție de modul în care se poziționează fiecare participant. După finalizarea jucării scenariului, o discuție cu elevii este necesară: „Ce am învățat ca grup?”, „Care au fost emoțiile pe care le-am resimțit?”, „Cum s-a simțit fiecare dintre voi în momentul în care altcineva exprima o emoție puternică?”.

Brainsketching este o tehnică de tip *brainwriting*. Elevii sunt împărțiți în grupuri de câte 4—8 și stau în jurul unei mese (ori în cerc de scaune). Ei trebuie să se afle suficient de departe unii de ceilalți pentru a avea o anumită intimitate. Se discută o problemă de gestionare dificilă a unei emoții până când este înțeleasă de toată lumea. În următorul pas, fiecare elev, în mod privat/separat, realizează pe o foaie o schiță referitoare la modul în care vede rezolvarea problemei. Mai departe, această schiță este „pasată” elevului care se află în dreapta sa. Astfel, fiecare elev primește schița unui coleg și o folosește pentru a nota noi idei, noi soluții, noi perspective. După ce fiecare elev a completat schița primită, se va trece la o nouă rotire a schițelor originale. Procesul are loc până se ajunge la o rotire completă, toți elevii au avut ocazia să își noteze ideile pe fiecare schiță. În momentul în care fiecare schiță „se întoarce” la elevul care a elaborat-o, profesorul adună schițele și le afișează pe un panou/flipchart pentru o discuție frontală.

Controversa creativă este o metodă de regăsire a echilibrului și a „poziției de mijloc”, după ce au fost analizate toate aspectele contradictorii ale unui probleme, ale unui subiect controversat. Spre exemplu, profesorul propune tema „Sunt emoțiile bune sau rele?” și o prezintă elevilor. Elevii se grupează în perechi, iar două perechi vor forma un grup. În grupuri de

patru, vor studia perspectivele „pro” și „contra”: o echipă de doi elevi susține că „Emoțiile sunt întotdeauna bune!”, iar cealaltă echipă că „Emoțiile sunt întotdeauna rele!”. După ce ambele echipe au o poziție conturată, ele se întâlnesc (cel mai simplu, elevii din prima bancă se întorc spre elevii din banca a doua, elevii din banca a treia se întorc spre elevii din banca a patra etc.), pentru a dezbate problema, fiecare echipă „luptând până la absurd” să „învingă” argumentele echipei adverse. În următoarea etapă, echipele își inversează rolurile și vor susține într-un mod cât mai convingător și punctul de vedere opus. În final, echipele încearcă să elaboreze în scris un raport care „împacă” argumentele „pro” cu cele „contra”, ajungând la un compromis. De data aceasta, profesorul pune toate grupurile de dezbateri să prezinte în fața clasei toate aceste perspective de compromis, apoi concluzionează că emoțiile sunt bune, sunt mesageri ai unor stări, dar un management defectuos al lor le poate face nocive pentru noi.

Fishboning este o tehnică bazată pe o diagramă de tipul scheletului unui pește, unde problema importantă este „capul” peștelui, iar pe oasele de pește sunt descrise elementele care au dus la problema respectivă. Aceste „oase” de pește pot cuprinde de la 4 (cauze) până la maximum 10, dar se încurajează un număr mic (4—5) pentru claritatea diagramei. Concret, profesorul o să deseneze o diagramă sub forma de schelet de pește pe tablă, o să noteze în dreptul capului peștelui o situație problematică la care a concurat gestionarea defectuoasă a unor emoții — spre exemplu, un conflict între elevii din clasă, o situație conflictuală profesor—elev, momentul în care cineva a obținut o notă mică etc. Apoi, fiecare elev din clasă vine la tablă și completează cu emoții al căror management defectuos a împiedicat o rezolvare corectă a situației — spre exemplu, furia sau frica sau disprețul (și în momentul în care fiecare elev completează o emoție, o și justifică explicându-și alegerea). În momentul în care toate cauzele identificate individual își vor regăsi un loc în diagrama generală, întreaga clasă de elevi încearcă să revizuiască în mod pozitiv emoțiile identificate și așezate în diagramă, pentru ca problema respectivă să nu se mai producă.

Harta mentală (schemele euristice/„mind maps”) reprezintă o formă de organizare grafică a unor idei, care pornește de la o temă principală, regăsită în centrul diagramei. Harta mentală este o expresie a gândirii arborescente și, astfel, o funcție naturală a minții umane. Profesorul scrie în mijlocul tablei conceptul de „Stare de bine” în clasă. Elevii lucrează în grupuri, fiecare grup reprezentând o emoție: furia, tristețea, frica, dezgustul etc. Din conceptul central, fiecare grup va „radia” asemenea unor ramuri sau unor dendrite în jurul unui neuron, folosind o culoare aleasă (spre exemplu, roșu pentru furie, albastru pentru tristețe, violet pentru frică etc.), notând elemente din emoția pe care o reprezintă, elemente care pot să conducă la tabloul final, starea de bine. Se vor nota alte concepte-cheie, din ce în ce mai concrete, se vor adăuga desene și imagini.

SCAMPER este o tehnică văzută ca o alternativă la brainstormingul tradițional și vizează îmbunătățirea situației curente. Profesorul analizează împreună cu întreaga clasă o situație problematică emoțională (pornind de la un video motivațional pentru fiecare emoție) și urmărește 7 pași:

1. S — Să substitui? (Substitute?) — să încerc să experimentez o altă emoție?
2. C — Să combin? (Combine?) — să văd cum pot aduce ceva fericire în tristețe spre exemplu.
3. A — Să adaptez? (Adapt?) — să găsesc soluții de reziliență ...
4. M — Să modific, să măresc, să micșorez? (Modify? Magnify? Minify?) — mai multă furie? mai puțină? cum o să se modifice situația?

5. P — Să le ofer o altă întrebuintare? (Put to other uses?) — să îmi folosesc tristețea pentru a produce „opere de artă”? Să îmi folosesc furia pentru a schimba lucrurile nedrepte la nivel general?

6. E — Să elimin? (Eliminate?) Cum pot să elimin o emoție? — de exemplu, dacă zâmbesc atunci când sunt trist sau furios se reduce și dispăre emoția respectivă? Cum exersezi asta?

7. R — Să inversez, să reordonez? (Reverse? Rearrange?) — Va fi o provocare majoră pentru toți elevii.

Prin folosirea tehnicii SCAMPER putem oferi elevilor o viziune „exterioară”, din afară, care să îi ajute să rezolve problema identificată.

Rolestormingul, numit și „tehnica soluțiilor creative prin joc de rol”, presupune, pur și simplu, o fuziune a unei sesiuni de brainstorming cu jocul de rol, elevii asumându-și alte identități și exprimându-și părerea prin prisma rolurilor îndeplinite. Pur și simplu, profesorul propune elevilor, anterior grupați în echipe, o problemă emoțională dificilă (este de dorit chiar să fie lucruri care s-au întâmplat în sala de clasă). Fiecare elev din fiecare echipă primește prin tragere la sorți o emoție cu care trebuie să se identifice. Elevii se gândesc acum care sunt punctele forte și slăbiciunile emoției pe care o vor „juca” și cum ar putea emoția respectivă să rezolve problema emoțională. Apoi, grupați în echipe, elevii sunt invitați să dea cât mai multe soluții, fără să se gândească dacă soluțiile oferite sunt bune sau rele, construind pe ideile celorlalți (la fel ca în brainstormingul tradițional), fără să uite că trebuie să gândească prin prisma emoției pe care o reprezintă.

Gibberish/Gravelo — este un exercițiu-joc specific teatrului de improvizație, care are ca principal scop comunicarea emoțiilor și conceptelor fără a depinde de cuvinte. Unul dintre participanți va explica o problemă/situație cu care se confruntă, folosind „cuvinte” fără semnificație. Deși cuvintele utilizate nu transmit nimic, „publicul” va înțelege mesajul datorită atitudinii celui care vorbește, mimicii, limbajului corporal și intonației acestuia. Este important ca vorbitorul să aibă clar în minte mesajul pe care dorește să îl transmită, astfel încât acesta să fie credibil și autentic. O variație a acestui joc poate consta în includerea în interpretare a unui „translator”. Acesta „va traduce” publicului ceea ce spune partenerul de scenă. Utilizarea exercițiului îi poate ajuta pe elevi să înțeleagă și să interpreteze elementele ce țin de comunicarea paraverbală și nonverbală.

Biblioteca vie (Human Library) este o metodă specifică educației nonformale care contribuie la înțelegerea și acceptarea diversității, facilitează acceptarea, toleranța și poate asigura dezvoltarea unei conexiuni autentice între diferite persoane. Participanții primesc diferite roluri: cititori, cărți, bibliotecar și, dacă este cazul, rolul de „dicționar viu” (interpret). Bibliotecarul arată cititorilor catalogul cu „cărțile” disponibile și îi poate ajuta să aleagă o carte potrivită intereselor acestora. Cititorul și cartea vie selectată vor conversa și vor povesti pentru cel puțin 30 de minute și cel mult o oră, într-un loc special amenajat pentru desfășurarea acestei activități. Metoda oferă posibilitatea participanților de a se cunoaște unii pe ceilalți, de a înțelege emoțiile și trăirile altor persoane de aceeași vârstă sau de vârste diferite, de a conștientiza și de a accepta puncte de vedere diferite, de a elimina stereotipurile și prejudecățile.

Acvariul („Fishbowl”) pornește de la ideea de a împărți elevii în două grupe: cei care participă activ la o dezbatere și observatorii acestei dezbateri. Pentru realizarea unei activități ce utilizează această metodă, scaunele din clasă vor fi dispuse în două cercuri concentrice, iar elevii își vor alege singuri locul unde vor să se așeze. După ce profesorul expune pe scurt regulile metodei, cercului interior îi este acordat un timp de aproximativ 10 minute pentru a dezbate un filmuleț care explorează o emoție (spre exemplu, frica sau tristețea). Pe parcursul dezbaterii, cei aflați în cercul exterior au același timp la dispoziție pentru a observa modul în care discută colegii lor

din cercul interior, ce roluri îndeplinește fiecare elev, ce strategii de rezolvare a conflictelor apar etc. Elevii din cercul exterior realizează acest lucru prin completarea unor fișe de observare elaborate de cadrul didactic anterior începerii activității. Activitatea se încheie prin prezentarea informațiilor observate de cercul exterior. Participanții fac apoi schimb de locuri și cei din cercul exterior trec în cercul interior și invers. Este o modalitate excelentă pentru a discuta anumite emoții și pentru a observa trăirile colegilor referitor la emoția discutată.

Strategia creativă Disney este foarte asemănătoare logicii jocurilor de rol și — în mod special — tehnicii „pălăriilor gânditoare”, elaborată de Eduard de Bono, doar că aici avem doar trei roluri:

— **Visător.** În această ipostază, elevii trebuie să creadă că toate lucrurile sunt posibile, nu există nicio opreliște. Ei văd imaginea de ansamblu, fără a se impune granițe sau limitări. Întrebarea la care trebuie să se răspundă este „Ce îmi doresc într-o lume ideală în care totul ar fi posibil?”

— **Realist.** În această ipostază, elevii văd lucrurile pragmatic, în direcția rezolvării lucrurilor. Ei se gândesc la ce soluții ar funcționa efectiv, se gândesc în mod constructiv și stabilesc baze ale progresului spre obiectivele propuse. Întrebarea de la care se pornește este „Cum aș putea face ca lucrurile chiar să meargă?”

— **Critic.** În această ipostază, elevii caută elementele care nu se potrivesc, caută probleme și erori, acele aspecte care ar putea merge prost, ce lipsește din „tabloul general”. Întrebarea de bază este „Ce ar putea să nu meargă?”

De obicei, în managementul emoțiilor, noi avem ceea ce se numește „critic interior”. De cele mai multe ori vom crede că nu putem, că nu o să reușim, o să ne vedem defectele, nu și calitățile. Iată de ce de data aceasta putem folosi strategia creativă Disney într-un mod deosebit, în sensul că pornim de la o emoție reală și încercăm să depășim poziția de *Critic*, prin punerea în operă a rolurilor de *Visător* și *Realist*. Lucrând cu toate trei împreună, elevii pot să găsească mai ușor soluții la problemele emoționale pe care le traversează.

PhotoVoice propune o abordare a învățării bazate pe proiect. Este un proces de colaborare pentru transmiterea unui mesaj cu ajutorul fotografiei. Împărțiți în grupuri, elevii fac fotografii pe care le pot folosi în proiect. Fotografiera este o etapă, un mijloc prin care se creează un context de comunicare și de colaborare între membrii grupului. Scopul principal este de a colabora pentru explorarea unor nevoi sau probleme individuale sau ale unui grup/unei comunități, de a reflecta și căuta soluții și a milita pentru adoptarea acestor soluții de către factorii de decizie. Mesajele principale în urma analizei problemei și în urma identificării soluțiilor de gestionare a acesteia sunt transmise prin intermediul fotografiei însoțite de texte scurte. PhotoVoice se pliază pe abordarea pedagogică a lui Paolo Friere, care susținea că rolul educației este să stimuleze reflecția critică asupra mediului în care trăim și implicarea în transformarea acestuia (en., empowerment education). Are avantajul că leagă activitatea de învățare de situații reale de viață, de probleme concrete ale unei persoane sau ale unui grup, iar abordarea este preponderent interdisciplinară (prin natura sarcinilor de lucru, sunt puse în valoare competențele transversale sau transferul de competențe). Fiind o abordare de tip *project-based-learning*, presupune utilizarea unor metode și forme de organizare diverse și, implicit, activitățile și sarcinile de lucru variate: documentare, explorare, dezbatere, evaluarea unor produse intermediare etc. În acest mod, rezultatele așteptate ale învățării ating diferite niveluri ale taxonomiei obiectivelor educaționale (de exemplu, taxonomia lui B. Bloom — analiză, sinteză, interpretare, evaluare).

Adaptarea și utilizarea metodelor didactice pentru procesul de predare-învățare în sistem online și blended-learning vor avea în vedere următoarele aspecte.

a) Pentru varianta sincron pot fi utilizate metode, tehnici și procedee didactice din mai multe zone de lucru, de la cele expositive spre cele interactive, cum ar fi: expunerea, conversația, explicația, demonstrația, modelarea, jocul de rol, studiul de caz, dezbateră, simularea, „Patru colțuri”, „Fishbowl”, „Turul galeriei”, brainstorming, bodystorming, brainsketching, rolestorming, Mozaicul/„Jigsaw”, Strategia creativă Disney, Tehnica forum, Fishbowl, Fishbone, Mind Mapping. Dintre metodele nonformale propunem: Biblioteca vie, Cafeneaua publică, Teatrul-forum, Storytelling. Toate aceste metode vor încuraja manifestarea capacității empatice și a spiritului critic. Avantajele activității sincron sunt: suport material bogat, din surse variate, posibilitatea oferirii unui feedback imediat, clarificarea unor aspecte în timp real.

b) Pentru varianta asincron pot fi utilizate metode, tehnici, procedee didactice precum: exercițiul, lucrul cu cartea, experimentul, metode de facilitare grafică — ciorchinele, harta conceptuală, diagrama Știu — Vreau să știu — Am învățat, Diagrama Plus-Minus-Interes, Diagrama „Ce am, de ce am nevoie”, studiul de caz. Dintre metodele nonformale pot fi aplicate în varianta asincron metode ca: PhotoVoice, metoda Atelierului, Biblioteca vie. În activitățile asincron i se oferă elevului posibilitatea de a realiza o documentare riguroasă, de a identifica surse credibile de informații, de a construi discursuri de impact, de a-și analiza și perfecționa calitățile personale.

Pot fi utilizate platformele educaționale, de exemplu, GSuite for Education, cu aplicația Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams, Edmodo, care facilitează transmiterea unor materiale didactice sau constituirea unor portofolii virtuale.

De asemenea, se recomandă alternarea formelor de organizare a activității elevilor (frontală, individuală, binom/perechi și în grupuri mici). Exersarea cooperării pentru realizarea unei sarcini de lucru se poate realiza și în cazul predării-învățării în sistem blended-learning, prin utilizarea sălilor pentru sesiuni de lucru în Google Meet, Microsoft Teams etc., prin utilizarea documentelor sau prezentărilor colaborative cu drepturi de editare pe grupe din Google Drive sau Jamboard pentru grupuri de lucru colaborative, breakout rooms în Zoom sau alte resurse de acest tip.

Evaluarea va urmări capacitatea de analiză a propriilor trăiri, a impactului emoțiilor asupra comportamentului propriu și asupra celorlalți, precum și disponibilitate și capacitatea de autoreglare. Dat fiind specificul disciplinei opționale care promovează învățarea experiențială, evaluarea poate include metode și tehnici variate, inclusiv în contexte nonformale, cum ar fi activitățile de voluntariat sau alte activități extrașcolare. În spiritul evaluării autentice, activitățile de învățare vor fi valorificate simultan ca activități de evaluare (conștientizarea emoțiilor trăite în diferite momente ale activității sau lucrului în grup, lecții învățate etc.). Elevii își pot detalia toate aceste trăiri într-o hartă mentală a emoțiilor, într-un Jurnal al fericirii etc.

ACTE ALE BĂNCII NAȚIONALE A ROMÂNIEI

BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

ORDIN

privind publicarea efectuării radierii din Registrul general Instituției Financiare Nebancare a Societății FERRATUM ROMANIA I.F.N. — S.A.

Având în vedere solicitarea de radiere din Registrul general Instituției Financiare Nebancare a Societății FERRATUM ROMANIA I.F.N. — S.A., formulată prin scrisoarea înregistrată la Banca Națională a României cu nr. VI/15.975 din 18.10.2022, precum și îndeplinirea cerințelor prevăzute de art. 113 alin. (1) din Regulamentul Băncii Naționale a României nr. 20/2009 privind instituțiile financiare nebancale, cu modificările și completările ulterioare,

în baza art. 28 alin. (1) lit. a) și alin. (2) din Legea nr. 93/2009 privind instituțiile financiare nebancale, cu modificările și completările ulterioare,

în temeiul prevederilor art. 35 alin. (1) și (3) din Legea nr. 312/2004 privind Statutul Băncii Naționale a României și ale Hotărârii Parlamentului României nr. 19/2019 pentru numirea Consiliului de administrație al Băncii Naționale a României,

guvernatorul Băncii Naționale a României emite următorul ordin:

Articol unic. — Se dispune publicarea efectuării radierii din Registrul general Instituției Financiare Nebancare, ținut de către Banca Națională a României, a Societății FERRATUM ROMANIA I.F.N. — S.A., cu sediul în București, Șos. Virtuții nr. 19D, spațiul D,

et. 5, sectorul 6, înregistrată la oficiul registrului comerțului cu nr. J40/11023/2013, cod unic de înregistrare 32208795, înscrisă în Registrul general cu nr. RG-PJR-41-110282 din 12.02.2014, la secțiunea k) — Activități multiple de creditare.

Guvernatorul Băncii Naționale a României,
Mugur Constantin Isărescu

București, 4 noiembrie 2022.
Nr. 376.

ACTE ALE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

COMPLETUL PENTRU SOLUȚIONAREA RECURSULUI ÎN INTERESUL LEGII

DECIZIA Nr. 20

din 17 octombrie 2022

Dosar nr. 1.605/1/2022

Corina-Alina Corbu	— președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele completului
Daniel Grădinaru	— președintele Secției penale
Laura-Mihaela Ivanovici	— președintele Secției I civile
Valentina Vrabie	— președinte delegat al Secției a II-a civile
Denisa Angelica Stănișor	— președintele Secției de contencios administrativ și fiscal
Maricela Cobzariu	— judecător la Secția penală
Alexandra Iuliana Rus	— judecător la Secția penală
Adriana Ispas	— judecător la Secția penală
Anca Mădălina Alexandrescu	— judecător la Secția penală
Oana Burnel	— judecător la Secția penală
Lavinia Valeria Lefterache	— judecător la Secția penală
Rodica Aida Popa	— judecător la Secția penală
Mircea Mugurel Șelea	— judecător la Secția penală
Alin Sorin Nicolescu	— judecător la Secția penală
Valerica Voica	— judecător la Secția penală
Lucia Tatiana Rog	— judecător la Secția penală
Dan Andrei Enescu	— judecător la Secția penală
Eleni Cristina Marcu	— judecător la Secția penală
Francisca Maria Vasile	— judecător la Secția penală
Mioara Iolanda Grecu	— judecător la Secția I civilă
Eugenia Pușcasiu	— judecător la Secția I civilă
Iulia Manuela Cîrnu	— judecător la Secția a II-a civilă
Carmen Sandu-Necula	— judecător la Secția a II-a civilă
Emilia Claudia Vișoiu	— judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal
Ana Roxana Tudose	— judecător la Secția de contencios administrativ și fiscal

Pe rol se află Dosarul nr. 1.605/1/2022, având ca obiect recursul în interesul legii formulat de către procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, vizând următoarea problemă de drept:

Caracterul obligatoriu sau facultativ al măsurii dispuse în baza art. 7 alin. (1) din Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, modificată, referitor la prelevarea probelor biologice de la persoane condamnate definitiv sau față de care s-a dispus amânarea aplicării pedepsei sau renunțarea la aplicarea pedepsei, pentru săvârșirea infracțiunilor cuprinse în anexa la aceeași lege.

Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii este constituit conform prevederilor art. 473 alin. (1) din Codul de procedură penală, și ale art. 34 alin. (2) din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu completările ulterioare.

Ședința este prezidată de către președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, doamna judecător Corina-Alina Corbu.

La ședința de judecată participă doamna procuror Ecaterina Nicoleta Eucarie, procuror în cadrul Secției judiciare a Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

Totodată, la ședința de judecată participă doamna magistrat-asistent Adina Andreea Ciuhan Teodoru, desemnată în conformitate cu dispozițiile art. 35 din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, republicat, cu completările ulterioare.

Magistratul-asistent referă cu privire la obiectul recursului în interesul legii formulat de către procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție vizând interpretarea și aplicarea unitară a dispoziției prevăzute de art. 37 din Codul penal.

După prezentarea referatului cauzei de către magistratul-asistent, președintele Completului pentru soluționarea recursului în interesul legii, doamna judecător Corina-Alina Corbu, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, a solicitat doamnei procuror să susțină punctul de vedere asupra recursului în interesul legii.

Doamna procuror a precizat că verificarea jurisprudenței actuale existente cu referire la caracterul obligatoriu sau facultativ al măsurii dispuse în baza art. 7 alin. (1) din Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare a evidențiat două orientări, relevând caracterul neunitar al acesteia.

Susținând punctul de vedere al procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, doamna procuror Ecaterina Nicoleta Eucarie a arătat că în interpretarea și aplicarea unitară a art. 7 alin. (1) din Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, modificată, în cazul infracțiunilor cuprinse expres în anexa la această lege, prelevarea probelor biologice de la persoane condamnate definitiv sau față de care s-a dispus amânarea aplicării pedepsei sau renunțarea la aplicarea pedepsei, pentru săvârșirea infracțiunilor cuprinse în anexa la aceeași lege, este obligatorie.

În argumentarea punctului de vedere formulat doamna procuror a făcut referire la jurisprudența Curții Constituționale și a Curții Europene a Drepturilor Omului.

Astfel, s-a susținut că în jurisprudența sa Curtea Constituțională a reținut că, în pofida absenței consimțământului celui vizat, instanța are dreptul să dispună cu privire la necesitatea prelevării de probe biologice de la o anumită categorie de persoane, anume aceea a suspectilor, întrucât măsura intervine *ope legis*.

Pe de altă parte, prelevarea de material genetic a făcut obiectul examinării Curții Europene a Drepturilor Omului, din perspectiva respectării art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că prelevarea probelor biologice constituie o ingerință în exercitarea dreptului la respectarea vieții private și a reținut, în mod expres, că Legea nr. 76/2008, modificată, conține garanțiile necesare cu privire la procedura de punere în executare a măsurii, și anume obținerea datelor biologice prin metode

noninvazive și păstrarea lor pentru un anumit termen cu posibilitatea distrugerii ori ștergerii din Sistemul Național de Date Genetice Judiciare și respectarea exigențelor legii privind protecția datelor cu caracter personal.

Doamna procuror a susținut că jurisprudența neunitară ce face obiectul prezentului recurs în interesul legii este generată de modul de interpretare a sensului verbului „pot” din sintagma „pot fi prelevate” din art. 3 din Legea nr. 76/2008, care trebuie interpretat și analizat în concordanță cu art. 4 și 7 din aceeași lege.

Astfel, art. 3 din Legea nr. 76/2008 stabilește infracțiunile pentru care sunt prelevate probe biologice (cele prevăzute în anexa legii), art. 4 stabilește categoriile de persoane față de care se poate dispune această măsură, iar art. 7 din Legea nr. 76/2008 statuează asupra organelor judiciare în măsură a dispune prelevarea de probe biologice, condițiile în care are loc acest demers și asupra persoanelor îndrituite a efectua efectiv prelevarea probelor biologice.

Prin folosirea expresiei „este dispusă”, din cuprinsul dispoziției „Prelevarea probelor biologice de la persoanele prevăzute la art. 4 alin. (1) lit. b) este dispusă de instanța de judecată (...)” de la art. 7 alin. (1) din Legea nr. 76/2008, legiuitorul nu lasă loc echivocului în interpretarea obligativității luării de către organul judiciar a măsurii prelevării de probe biologice, atunci când pronunță una dintre soluțiile enumerate de text.

Practic, obligația instanței este limitată strict la infracțiunile enumerate în anexa la Legea nr. 76/2008, context în care înțelesul verbului „pot” folosit în prevederea „Infracțiunile pentru care pot fi prelevate probe biologice (...)” din cuprinsul art. 3 din Legea nr. 76/2008 nu poate fi interpretat în sensul în care dispoziția de prelevare a probelor biologice ar fi facultativă, deoarece textul în discuție nu reglementează un atare comportament, ci se referă strict la infracțiunile care dau naștere obligativității prelevării acestor probe.

Altfel spus, doar infracțiunile arătate în anexa la Legea nr. 76/2008, iar nu alte infracțiuni, fac obiectul reglementării privind prelevarea probelor biologice de la persoanele arătate de art. 4 din Legea nr. 76/2008.

Prin urmare, interpretarea acestor norme trebuie să se facă în context, iar nu individual. Ținând cont de economia actului normativ, de locul său în sistemul ramurii pe care o reglementează (interpretarea sistematică), concluzia la care se ajunge este că aplicarea art. 7 din Legea nr. 76/2008 este imperativă, nicidecum facultativă.

Legea anterior menționată folosește cuvântul „poate”, întrucât trebuie observate/sesizate condițiile necesare, dar nu și suficiente, pentru ca textul să fie aplicabil. Astfel, nu este suficient că legiuitorul a prevăzut o listă de infracțiuni pentru care este posibilă prelevarea (art. 3 din Legea nr. 76/2008), ci este necesar să fie îndeplinite și condițiile prevăzute de art. 4 din actul normativ menționat și, mai ales, să fie pronunțată una dintre soluțiile prevăzute de art. 7 din Legea nr. 76/2008.

Totodată, doamna procuror a precizat că lipsa unor criterii în baza cărora instanțele ar putea decide aplicarea sau neaplicarea art. 7 din Legea nr. 76/2008 nu permite o delimitare clară între cauzele în care ar trebui să se facă aplicarea textului de celelalte, ceea ce constituie un argument în sensul că această măsură nu este una facultativă.

Dacă s-ar accepta o interpretare contrară, în sensul că prelevarea de probe biologice este facultativă, ar însemna că unele persoane vor fi trecute în registru, altele nu, ceea ce ar fi o discriminare și, nu în ultimul rând, nu s-ar atinge nici scopul Legii nr. 76/2008, nici cel al Legii nr. 118/2019 privind Registrul național automatizat cu privire la persoanele care au comis infracțiuni sexuale, de exploatare a unor persoane sau asupra minorilor, precum și pentru completarea Legii nr. 76/2008 privind

organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, cu modificările ulterioare, după cum nu ar putea fi respectate nici obligațiile pe care statul român și le-a asumat prin alte acte normative.

Interpretarea contrară a art. 7 din Legea nr. 76/2008 adaugă textului o condiție pe care el nu o prevede, restrângând astfel nepermis de mult sfera lui de aplicare.

Or, existența hotărârii definitive de condamnare, de amânare a aplicării pedepsei sau de renunțare la aplicarea pedepsei este, în mod evident, momentul în care prezumția de nevinovăție a fost înlăturată, iar ingerința în drepturile persoanei este și ea în acord cu legea.

Față de cele expuse, doamna procuror a solicitat Completului pentru soluționarea recursului în interesul legii să constate că această problemă de drept a primit o soluționare diferită din partea instanțelor judecătorești și, în aplicarea art. 7 alin. (1) din Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, modificată, să stabilească că:

Prelevarea probelor biologice de la persoane condamnate definitiv, precum și pentru persoanele pentru care instanța a pronunțat amânarea aplicării pedepsei sau renunțarea la aplicarea pedepsei, pentru săvârșirea infracțiunilor cuprinse în anexa la aceeași lege, are un caracter obligatoriu.

ÎN ALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE — COMPLETUL PENTRU SOLUȚIONAREA RECURSULUI ÎN INTERESUL LEGII,

deliberând asupra recursului în interesul legii, constată următoarele:

1. Problema de drept care a generat practica neunitară

Prin recursul în interesul legii formulat de către procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție s-a susținut că în practica judiciară națională nu există un punct de vedere unitar privind „Caracterul obligatoriu sau facultativ al măsurii dispuse în baza art. 7 alin. (1) din Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, modificată, referitor la prelevarea probelor biologice de la persoane condamnate definitiv sau față de care s-a dispus amânarea aplicării pedepsei sau renunțarea la aplicarea pedepsei, pentru săvârșirea infracțiunilor cuprinse în anexa la aceeași lege”.

2. Examenul jurisprudențial

2.1. Într-o primă orientare a practicii instanțele au considerat că, în cazul săvârșirii uneia dintre infracțiunile prevăzute în anexa la Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, modificată, **prelevarea probelor biologice de la inculpați este obligatorie în cazul pronunțării unei soluții de condamnare, de amânare a aplicării pedepsei sau de renunțare la aplicarea pedepsei**, o parte dintre instanțe aplicând direct prevederile legii, fără a-și motiva hotărârea sub acest aspect (anexele nr. 1—137).

S-au avut în vedere în acest sens dispozițiile cuprinse în art. 7 alin. (1) din Legea nr. 76/2008, modificată, potrivit cărora „prelevarea probelor biologice de la persoanele prevăzute la art. 4 alin. (1) lit. b) (persoanele condamnate definitiv pentru săvârșirea infracțiunilor cuprinse în anexă la pedeapsa închisoriei, precum și persoanele pentru care instanța a pronunțat amânarea aplicării pedepsei sau renunțarea la aplicarea pedepsei) este dispusă de instanța de judecată, prin hotărârea de condamnare ori prin hotărârea de amânare a aplicării pedepsei sau de renunțare la aplicarea pedepsei”.

Ca atare, instanțele au considerat că măsura intervine ope legis, în temeiul art. 7 alin. (1) din Legea nr. 76/2008, după verificarea condițiilor prevăzute de art. 3 și art. 4 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 76/2008.

2.2. **Într-o a doua orientare a practicii**, minoritară, s-a apreciat că prelevarea probelor biologice de la inculpați nu se dispune în mod obligatoriu în cazul pronunțării unei soluții de condamnare, de amânare a aplicării pedepsei sau de renunțare la aplicarea pedepsei pentru săvârșirea infracțiunilor cuprinse în anexa la Legea nr. 76/2008, modificată, menționându-se în mod expres că prelevarea probelor biologice are caracter facultativ (anexele nr. 138—162).

S-a motivat că dispozițiile cuprinse în art. 3 din Legea nr. 76/2008, modificată, în cuprinsul cărora legiuitorul a folosit sintagma „**infracțiunile pentru care pot fi prelevate probe biologice în vederea introducerii profilelor genetice în S.N.D.G.J.**”, subliniază facultatea, iar nu obligația luării acestei măsuri.

De asemenea, un argument în favoarea caracterului facultativ al acestei măsuri este extras de instanțele de judecată din faptul că în anexa la Legea nr. 76/2008 sunt cuprinse și infracțiunile de ucidere din culpă, respectiv vătămare corporală din culpă.

3. Jurisprudența Curții Constituționale

3.1. Prin **Decizia nr. 485 din 2 aprilie 2009**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 289 din 4 mai 2009, a fost respinsă ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 5 alin. (3) din Legea nr. 76/2008, instanța de contencios constituțional statuând că „*drepturile consacrate de art. 8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale nu sunt drepturi absolute, ele putând fi supuse anumitor limitări ori restricții din partea autorităților. Între componentele dreptului protegit de art. 8 din Convenție se regăsește respectarea dreptului la viață privată, care însă poate fi supus anumitor ingerințe cu condiția ca acestea să fie prevăzute de lege, să urmărească un scop legitim, să apară ca necesare într-o societate democratică, să privească un drept apărut de Convenție și să fie proporționale cu scopul urmărit*”.

3.2. Prin **Decizia nr. 666 din 17 mai 2011**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 502 din 14 iulie 2011, prin care a fost respinsă excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 7 alin. (1) corelat cu art. 5 din Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, instanța de contencios constituțional a constatat că „*(...) toți participanții la înfăptuirea actului de justiție au obligația de a se supune principiului aflării adevărului. Ca o necesitate firească ce se impune ca urmare a desfășurării instrucției penale, genotiparea probelor biologice recoltate din câmpul infracțiunii, alături de probele de referință recoltate de la persoanele ce fac parte din cercul de suspecți, este o măsură necesară într-o societate democratică.*”

Potrivit textului legal criticat, judecătorul, ca reprezentant al autorității, în pofida absenței consimțământului celui vizat, are dreptul să dispună cu privire la necesitatea prelevării de probe biologice de la o anumită categorie de persoane, și anume aceea a suspecților.

Or, pornind de la rațiunea reglementării care urmărește, potrivit art. 1 alin. (1) din Legea nr. 76/2008, «constituirea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, denumit în continuare S.N.D.G.J., pentru prevenirea și combaterea unor categorii de infracțiuni prin care se aduc atingeri grave drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, în special dreptului la viață și la integritate fizică și psihică, precum și pentru identificarea cadavrelor cu identitate necunoscută, a persoanelor dispărute sau a persoanelor decedate în urma catastrofelor naturale, a accidentelor în masă, a infracțiunilor de omor sau a actelor de terorism», este evident că scopul se circumscrie pe deplin exigențelor impuse de art. 8 paragraful 2 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și de art. 53 din Constituție, amestecul autorității în viața intimă și privată fiind justificat”.

3.3. Prin **Decizia nr. 176 din 16 martie 2021**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 645 din 30 iunie 2021,

prin care a fost respinsă excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 7 alin. (1) raportate la cele ale art. 4 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, instanța de contencios constituțional a statuat următoarele:

„23. Referitor la invocarea în prezenta cauză a dispozițiilor art. 26 alin. (2) din Constituție referitoare la viața intimă, familială și privată, Curtea reține că acest drept fundamental nu este unul absolut, exercitarea sa putând fi restrânsă, în condițiile legii, cu respectarea prevederilor art. 53 din Constituție. Or, restrângerea exercitării dreptului fundamental anterior menționat este realizată, prin dispozițiile art. 7 alin. (1) raportat la art. 4 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 76/2008, adică prin lege, în vederea realizării scopului acestui act normativ, prevăzut la art. 1 alin. (1) din cuprinsul său, scop ce este subsumat apărării ordinii publice.

Totodată, reglementarea analizată este necesară în vederea asigurării acestei finalități, este nediscriminatorie și este proporțională cu situația care a determinat-o, inventarierea caracteristicilor genetice ale persoanelor enumerate nefiind posibilă, având în vedere natura acestora, în lipsa unei proceduri de prelevare ce implică o examinare fizică a persoanei vizate.

De altfel, referitor la necesitatea măsurii analizate, prin Decizia nr. 666 din 17 mai 2011, mai sus citată, Curtea a statuat că «este de necontestat faptul că toți participanții la înfăptuirea actului de justiție au obligația de a se supune principiului aflării adevărului. Ca o necesitate firească ce se impune ca urmare a desfășurării instrucției penale, genotiparea probelor biologice recoltate din câmpul infracțiunii, alături de probele de referință recoltate de la persoanele ce fac parte din cercul de suspecți, este o măsură necesară într-o societate democratică». Nu în ultimul rând, **Curtea reține că prelevarea de probe biologice, în temeiul Legii nr. 76/2008, este o facultate, iar nu o obligație a instanței de judecată, caracterul facultativ al acestei măsuri rezultând din terminologia folosită în cuprinsul legii analizate.** Astfel, art. 3 prevede că «*infracțiunile pentru care pot fi prelevate probe biologice în vederea introducerii profilelor genetice în S.N.D.G.J. sunt prevăzute în anexa care face parte integrantă din prezenta lege*». Sintagma «pot fi prelevate» din cuprinsul acestor dispoziții legale denotă caracterul facultativ al unei astfel de măsuri, instanța fiind cea care apreciază dacă prelevarea probelor biologice în vederea introducerii profilelor genetice în Sistemul Național de Date Genetice Judiciare este necesară în raport cu circumstanțele concrete ale cauzei. În același sens este și jurisprudența Curții Constituționale, prin Decizia nr. 666 din 17 mai 2011, invocată anterior, Curtea reținând că judecătorul are dreptul să dispună cu privire la necesitatea prelevării de probe biologice de la o anumită categorie de persoane.”

4. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului

Prelevarea de material genetic a făcut obiectul examinării Curții Europene a Drepturilor Omului, din perspectiva respectării art. 8 din Convenția europeană a drepturilor omului.

Referitor la acest aspect, Curtea europeană consideră că cele trei categorii de informații personale: amprente digitale, profilurile ADN și mostrele celulare constituie date cu caracter personal în sensul Convenției cu privire la protecția datelor, deoarece ele se referă la persoane identificate sau identificabile.

Pe cale de consecință, atât stocarea mostrelor celulare, cât și a profilurilor ADN poate pune în discuție o posibilă încălcare a dreptului celor în cauză la respectarea vieții lor private, în sensul art. 8 paragraful 1 din Convenție, astfel încât se impune ca ingerința în viața privată să fie în conformitate cu legea, să fie redactată în termeni clari în actul normativ intern, să urmărească realizarea unuia dintre obiectivele enumerate la art. 8 paragraful 2 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și să fie

„necesară într-o societate democratică”¹, așa cum, de altfel, a statuat Curtea cu valoare de principiu.

Referitor la prima condiție, Curtea a apreciat că o limitare a vieții private nu poate fi legală, dacă nu are un temei juridic în legile naționale, prin „legi” înțelegându-se actele în vigoare potrivit dreptului național al statului. În acest context, este important de subliniat că îndeplinirea condiției legalității implică și analiza predictibilității.

În ceea ce privește cerința interesului legitim, Curtea amintește că descoperirea probelor (fizice) care pot fi esențiale într-o investigație penală a fost considerată în mod consecvent în jurisprudența sa ca urmărind un astfel de interes legitim, de vreme ce vizează siguranța publică, prevenirea infracțiunilor și protecția drepturilor altor persoane.

Instanța de la Strasbourg a mai statuat că o astfel de măsură „este necesară într-o societate democratică”, având în vedere contribuția importantă pe care au avut-o evidențele ADN în eficientizarea activității poliției în ultimii ani. Curtea a notat că ingerința este relativ redusă, iar aceasta se poate dovedi benefică, inclusiv pentru persoana în cauză, întrucât permite eliminarea sa rapidă din cercul suspectilor de comiterea unei infracțiuni la investigarea căreia au fost descoperite probe ADN.

Nu în ultimul rând, Curtea precizează că ultima condiție, a necesității, impune ca măsura să fie proporțională cu scopul urmărit².

În această privință, autoritățile naționale competente beneficiază de o marjă de apreciere, marjă care tinde să fie cu atât mai restrânsă cu cât dreptul în cauză este mai important pentru garantarea beneficiii efective de către individ de drepturile fundamentale sau „intime” care îi sunt recunoscute.

Așadar, în toate cauzele privind stocarea profilelor genetice [spre exemplu, *S. și Marper împotriva Marii Britanii* [MC] (cererile nr. 30.562/04 și nr. 30.566/04); Hotărârea din 4 decembrie 2008, și *Van der Velden contra Țărilor de Jos*, Cererea nr. 29.514/05, Decizia din 7 decembrie 2006], Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat cu valoare de principiu că trebuie respectate garanțiile instituite prin paragraful 2 al art. 8 din Convenție, prelevarea probelor biologice constituind o ingerință în exercitarea dreptului la respectarea vieții private. Astfel, nu este suficient ca ingerința să fie în conformitate cu legea, în același timp trebuie să urmărească unul dintre scopurile expres prevăzute, între acestea regăsindu-se și prevenirea faptelor penale, și să fie necesară într-o societate democratică în vederea atingerii scopului urmărit. Măsura trebuie să fie proporțională cu interesul protejat și însoțită de garanții atât la momentul dispunerii sale, cât și ulterior, cu ocazia punerii în executare.

În ceea ce privește Cauza *Năstac împotriva României* (Cererea nr. 74.238/14), raportat la jurisprudența națională comunicată de părțile cauzei, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a notat faptul că agentul guvernamental a transmis că prelevarea probelor biologice nu este dispusă în mod automat, ci instanțele de judecată au competența de a aprecia asupra oportunității introducerii probelor biologice în Sistemul Național de Date Genetice Judiciare. De asemenea, Curtea a estimat că nu este stabilit la nivel național faptul că instanțele judecătorești nu ar avea o astfel de putere de apreciere (Hotărârea din 21 mai 2019, paragrafele 20, 30, 41 și 42).

Curtea a considerat că plângerea întemeiată pe articolul 8 din Convenție este vădit nefondată, fiind respinsă. Astfel, Curtea a reținut că „(...) ordinul de înscriere a amprentei sale genetice

în S.N.D.G.J. constituie o ingerință în dreptul reclamantului la respectarea vieții sale private în sensul articolului 8 paragraful 1 din Convenție.

36. Așa fiind, având în vedere consimțământul reclamantului cu privire la recursul pronunțat de acuzare (a se vedea paragraful 9), Curtea a considerat că este oportun să examineze întrebarea dacă există motive să se considere că persoana în cauză a renunțat la orice drept de a se opune luării amprentei sale genetice în temeiul articolului 8 din Convenție. (...)

38. (...) Curtea reține că reclamantul, care a fost asistat pe parcursul procedurii interne de un avocat ales de el (a se vedea paragraful 6), a avut timp suficient pentru a analiza recursul procurorului și a răspunde acestuia (a se vedea paragraful 7). Cu toate acestea, reține că reclamantul nu s-a opus cererii de prelevare a probelor nici în motivele recursului, nici verbal în cadrul ședințelor în fața Curții de apel. Dimpotrivă, (...) persoana vizată personal și prin intermediar avocatului său a acceptat cererea parchetului de a-i lua amprenta ADN (a se vedea paragraful 9).

39. Având în vedere aceste elemente, Curtea consideră că reclamantul a renunțat în mod neechivoc și cu bună știință, adică pe baza consimțământului informat, să se opună înregistrării amprentei sale genetice pe S.N.D.G.J.”

În schimb, s-a reținut că Legea nr. 76/2008, modificată, conține garanțiile necesare privind punerea în executare a măsurii, și anume obținerea datelor biologice prin metode noninvazive și păstrarea lor pentru un anumit termen, cu posibilitatea distrugerii ori ștergerii din Sistemul Național de Date Genetice Judiciare, și respectarea exigențelor legii privind protecția datelor cu caracter personal.

S-a arătat că legea prevede, totodată, și garanțiile procedurale pentru ca instanțele să dispună luarea măsurii, prin stabilirea persoanelor vizate de lege și a infracțiunilor pentru care se poate lua măsura prelevării probelor biologice.

5. Jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție

Prevederile art. 7 din Legea nr. 76/2008 au fost supuse și examinării Completului pentru soluționarea recursului în interesul legii al Înaltei Curți de Casație și Justiție, însă dintr-o perspectivă diferită, pronunțându-se Decizia nr. 18 din 18 noiembrie 2013, respectiv Decizia nr. 5 din 16 mai 2016.

5.1. Prin **Decizia nr. 18 din 18 noiembrie 2013**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 7 din 7 ianuarie 2014, Înalta Curte de Casație și Justiție — Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii a admis recursul în interesul legii formulat de Colegiul de conducere al Curții de Apel Brașov și, în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 7 din Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, a stabilit că:

„Prelevarea probelor biologice de la persoanele condamnate definitiv la pedeapsa închisorii pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute în anexa Legii nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare poate fi dispusă și în ipoteza în care executarea acesteia este suspendată condiționat sau sub supraveghere.”

5.2. Prin **Decizia nr. 5 din 16 mai 2016**, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 493 din 1 iulie 2016, Înalta Curte de Casație și Justiție — Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii a admis recursul în interesul legii promovat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și, în interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 7 alin. (1) din Legea

¹ Cauza *Dragan Petrović c. Serbiei*, 14 aprilie 2020, paragraful 70 (paragraful 79 — Curtea consideră că prelevarea unei probe de ADN de la reclamant a echivalat cu o ingerință în „viața sa privată” în sensul articolului 8 din Convenție. Faptul că reclamantul a fost de acord să dea polițiștilor un eșantion de salivă a acestuia nu a fost, în acest context, lipsit de relevanță, întrucât a făcut acest lucru doar sub amenințarea că i-ar fi prelevat fie o probă de salivă, fie o probă de sânge, prin forță.)

² Cauza *S. și Marper împotriva Marii Britanii*, paragraful 101.

nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, a stabilit că:

„În cazul inculpaților minori sancționați prin aplicarea unor măsuri educative conform noului Cod penal, instanța de judecată nu poate dispune prelevarea probelor biologice pentru obținerea și stocarea în Sistemul Național de Date Genetice Judiciare a profilului genetic”.

6. Punctul de vedere exprimat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție

Opinia titularului prezentului recurs în interesul legii este în sensul că soluția legală în materie este ilustrată de prima orientare jurisprudențială.

În argumentarea punctului de vedere formulat s-a arătat că jurisprudența neunitară ce face obiectul prezentului recurs în interesul legii a fost generată de modul de interpretare a dispozițiilor art. 7 alin. (1) din Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, modificată, care prevăd prelevarea probelor biologice de la persoanele condamnate definitiv, în contextul dispozițiilor art. 3 și art. 4 alin. (1) lit. b), cu trimitere la anexa la aceeași lege.

a) Potrivit art. 4 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 76/2008, persoanele vizate de o astfel de măsură sunt *persoane condamnate definitiv pentru săvârșirea infracțiunilor cuprinse în anexă la pedeapsa închisorii, precum și persoanele pentru care instanța a pronunțat amânarea aplicării pedepsei sau renunțarea la aplicarea pedepsei*. De asemenea, conform art. 3 din același act normativ, *infracțiunile pentru care pot fi prelevate probe biologice în vederea introducerii profilurilor genetice în S.N.D.G.J. sunt prevăzute în anexa care face parte integrantă din prezenta lege*.

Anexa la Legea nr. 76/2008 stabilește **expres** *infracțiunile pentru care pot fi prelevate probe biologice, în vederea introducerii profilurilor genetice în S.N.D.G.J. (Sistemul Național de Date Genetice Judiciare)*.

Coroborând dispozițiile legale menționate mai sus, se observă faptul că măsura prelevării probelor biologice este luată de instanța de judecată *atunci când dispune condamnarea inculpatului la pedeapsa închisorii sau când dispune amânarea aplicării pedepsei sau renunțarea la aplicarea pedepsei*, pentru săvârșirea uneia dintre infracțiunile cuprinse în anexa la Legea nr. 76/2008, în baza art. 7 din cuprinsul acestui act normativ.

Rezultă, așadar, că art. 3 stabilește infracțiunile pentru care sunt prelevate probe biologice (cele prevăzute în anexa legii), art. 4 categoriile de persoane față de care se poate dispune această măsură, iar art. 7 statuează asupra organelor judiciare în măsură a dispune prelevarea de probe biologice, condițiile în care are loc acest demers și asupra persoanelor îndrituite a efectua efectiv prelevarea probelor biologice.

b) Art. 7 alin. (1) din Legea nr. 76/2008 stipulează condițiile în care instanța de judecată dispune prelevarea probelor biologice, respectiv când se dă o soluție de condamnare sau de amânare a aplicării pedepsei ori de renunțare la aplicarea pedepsei.

Jurisprudența neunitară a fost generată de modul de interpretare a sensului verbului „pot” folosit în cuprinsul art. 3 din Legea nr. 76/2008, respectiv în anexa la lege, ceea ce a condus unele instanțe la concluzia facultativității aplicării dispoziției art. 7 alin. (1) din acest act normativ.

În realitate, cele două norme nu pot fi analizate separat, ci în interdependentă, pentru a se stabili voința legiuitorului.

Este evident faptul că prin folosirea expresiei „**este dispusă**” din cuprinsul dispoziției „*Prelevarea probelor biologice de la persoanele prevăzute la art. 4 alin. (1) lit. b) este dispusă de instanța de judecată (...)*” din art. 7 alin. (1) din Legea nr. 76/2008 legiuitorul nu lasă loc echivocului în interpretarea obligativității luării de către organul judiciar a măsurii prelevării de probe biologice, atunci când pronunță una dintre soluțiile enumerate de text.

Cu toate acestea, obligația instanței este limitată la infracțiunile enumerate în anexă, context în care înțelesul verbului „**pot**” folosit în prevederea „*Infracțiunile pentru care pot fi prelevate probe biologice (...)*” din cuprinsul art. 3 din Legea nr. 76/2008 nu poate fi interpretat în sensul în care dispoziția de prelevare a probelor biologice ar fi facultativă, deoarece textul în discuție nu reglementează un atare comandament, ci se referă strict la infracțiunile care dau naștere obligativității prelevării acestor probe.

Altfel spus, doar infracțiunile arătate în anexă, iar nu alte infracțiuni, fac obiectul reglementării privind prelevarea probelor biologice de la persoanele arătate de art. 4 din Legea nr. 76/2008.

Prin urmare, interpretarea acestor norme trebuie să se facă în context, iar nu individual. Ținând cont de economia actului normativ, de locul său în sistemul ramurii pe care o reglementează (interpretarea sistematică), concluzia la care se ajunge este că aplicarea art. 7 este imperativă, nicidecum facultativă.

Legea nr. 76/2008 folosește cuvântul „*poate*”, întrucât trebuie observate/sesizate condițiile necesare, dar nu și suficiente, pentru ca textul să fie aplicabil: nu este suficient că legiuitorul a prevăzut o listă de infracțiuni pentru care este posibilă prelevarea (art. 3), ci este necesar să fie îndeplinite și condițiile de la art. 4 din actul normativ menționat și, mai ales, să fie pronunțată una dintre soluțiile prevăzute de art. 7.

De altfel, potrivit art. 4 alin. (2) din Legea nr. 76/2008, *Sistemul Național de Date Genetice Judiciare poate fi completat cu alte categorii de date decât cele prevăzute la alin. (1), prin hotărâre a Guvernului, la propunerea Ministerului Justiției și a Ministerului Internelor și Reformei Administrative, în funcție de necesități și de resursele alocate*.

În acest context, prin Legea nr. 118/2019, cu modificările ulterioare, *au fost modificate/completate atât art. 1, cât și art. 4 din Legea nr. 76/2008*³.

Prin urmare, sfera infracțiunilor poate fi lărgită, dar în niciun caz restrânsă, iar a pleca de la premisa că norma în discuție are un caracter facultativ ar însemna să acceptăm anihilarea scopului Legii nr. 118/2019, cu modificările ulterioare⁴.

De altfel, lipsa unor criterii în baza cărora instanțele ar putea decide aplicarea sau nu a art. 7 din Legea nr. 76/2008 nu permite o delimitare clară între cauzele în care ar trebui să se facă aplicarea textului de celelalte, ceea ce constituie un argument în sensul că această listă nu este una facultativă.

Dacă acceptăm o altfel de interpretare, ar însemna că unele persoane vor fi trecute în registru, altele nu, ceea ce ar fi o discriminare și, nu în ultimul rând, nu s-ar atinge nici scopul Legii nr. 76/2008, nici cel al Legii nr. 118/2019, după cum nu ar putea fi respectate nici obligațiile pe care statul român și le-a asumat prin alte acte normative⁵.

³ Legea nr. 118/2019, cu modificările ulterioare:

„Art. 27. — Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 289 din 14 aprilie 2008, cu modificările ulterioare, se completează după cum urmează:

1. La articolul 1 alineatul (3), după litera d) se introduce o nouă literă, litera e), cu următorul cuprins:

«e) prevenirii și combaterii faptelor de natură sexuală, de exploatare a unor persoane sau asupra minorilor.»

2. La articolul 4 alineatul (1), după litera b) se introduce o nouă literă, litera b¹), cu următorul cuprins:

«b¹) persoane înscrise potrivit legii în Registrul național automatizat cu privire la persoanele care au comis infracțiuni sexuale, de exploatare a unor persoane sau asupra minorilor;»”.

⁴ <http://www.cdep.ro/proiecte/2018/500/50/2/em739.pdf>.

⁵ — Legea nr. 158/2019 pentru stabilirea unor măsuri de punere în aplicare a Acordului dintre Guvernul României și Guvernul Statelor Unite ale Americii privind intensificarea cooperării în prevenirea și combaterea infracțiunilor grave, semnat la 5 octombrie 2015 la Washington D.C.;

— Legea nr. 146/2008 pentru aderarea României la Tratatul dintre Regatul Belgiei, Republica Federală Germania, Regatul Spaniei, Republica Franceză, Marele Ducat de Luxemburg, Regatul Țărilor de Jos și Republica Austria privind aprofundarea cooperării transfrontaliere, în special în vederea combaterii terorismului, criminalității transfrontaliere și migrației ilegale, semnat la Prüm la 27 mai 2005.

Interpretarea contrară a art. 7 din Legea nr. 76/2008 adaugă textului o condiție pe care acesta nu o prevede, restrângând astfel nepermis de mult sfera sa de aplicare.

Or, existența hotărârii definitive de condamnare, de amânare a aplicării pedepsei sau de renunțare la aplicarea pedepsei este, în mod evident, momentul în care prezumția de nevinovăție a fost înlăturată, iar ingerința în drepturile persoanei este și ea în acord cu legea.

7. Opiniile exprimate de specialiști

În considerarea art. 473 alin. (5) din Codul de procedură penală, specialiștii din cadrul Universității București, Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași, Universității de Vest din Timișoara și Universității din Craiova au fost solicitați să exprime un punct de vedere asupra chestiunii de drept soluționate diferit. În cauză nu a fost comunicat niciun punct de vedere în legătură cu problema dedusă interpretării unitare.

8. Raportul asupra recursului în interesul legii

Rezumând problema de drept care a primit o soluționare diferită din partea instanțelor judecătorești, prin hotărâri judecătorești definitive, judecătorul-raportor, în esență, a apreciat că, în cazul infracțiunilor cuprinse în anexa Legii nr. 76/2008, prelevarea de probe biologice de la persoane condamnate definitiv sau față de care s-a dispus amânarea aplicării pedepsei sau renunțarea la aplicarea pedepsei are caracter facultativ.

9. **Înalta Curte de Casație și Justiție**, examinând sesizarea cu recurs în interesul legii, raportul întocmit de judecătorul-raportor și dispozițiile legale ce se solicită a fi interpretate în mod unitar, reține următoarele:

9.1. Analiza condițiilor de admisibilitate

Verificând regularitatea investiției, în raport cu prevederile art. 471 alin. (1) din Codul de procedură penală, care enumeră, în categoria subiecților de drept care pot promova recurs în interesul legii, procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, se constată că această primă condiție referitoare la calitatea procesuală activă a titularului sesizării este îndeplinită.

De asemenea, verificând jurisprudența atașată actului de sesizare, care relevă soluționarea în mod diferit, prin hotărâri judecătorești definitive, a problemei de drept care face obiectul judecării, se constată îndeplinită și cea de-a doua condiție de admisibilitate prevăzută de art. 471 alin. (3) și art. 472 din Codul de procedură penală.

9.2. Dispoziții legale relevante

Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare

Art. 7. — (1) *Prelevarea probelor biologice de la persoanele prevăzute la art. 4 alin. (1) lit. b) este dispusă de instanța de judecată, prin hotărârea de condamnare ori prin hotărârea de amânare a aplicării pedepsei sau de renunțare la aplicarea pedepsei.*

(2) Prelevarea probelor biologice de la persoanele condamnate definitiv la pedeapsa închisorii prevăzute la art. 4 alin. (1) lit. b), în vederea adăugării profilelor genetice în S.N.D.G.J., se realizează la introducerea în penitenciar, de personalul medical al penitenciarului, cu sprijinul personalului de pază și în prezența unui polițist, fără nicio altă notificare prealabilă din partea instanței de judecată.

(3) Prelevarea probelor biologice de la persoanele prevăzute la art. 4 alin. (1) lit. b), pentru care instanța a pronunțat amânarea aplicării pedepsei sau renunțarea la aplicarea pedepsei, în vederea introducerii profilelor genetice în S.N.D.G.J., se realizează de către personalul Poliției Române instruit în acest sens, imediat după comunicarea hotărârii definitive de condamnare, respectiv a hotărârii prin care instanța a pronunțat amânarea aplicării pedepsei sau renunțarea la aplicarea pedepsei."

9.3. **Cu privire la dezlegarea problemei de drept sesizate, Înalta Curte de Casație și Justiție — Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii reține următoarele:**

Problema de drept a prelevării probelor biologice a fost analizată de Înalta Curte în ipoteza în care individualizarea executării pedepsei este suspendată condiționat sau sub supraveghere (Înalta Curte de Casație și Justiție — Completul competent să judece recursul în interesul legii — Decizia nr. 18 din 18 noiembrie 2013, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 7 din 7 ianuarie 2014), precum și în cazul inculpaților minori sancționați prin aplicarea unor măsuri educative (Înalta Curte de Casație și Justiție — Completul competent să judece recursul în interesul legii — Decizia nr. 5 din 16 mai 2016, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 493 din 1 iulie 2016).

Prezentul recurs în interesul legii aduce în discuție natura individualizării măsurii, *ope legis* sau *ope iudicium*, și are caracter de noutate. Deși nu a făcut obiectul precedentelor soluții de unificare a practicii judiciare, în dispozitivul deciziilor citate, Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii, referindu-se la măsura prelevării probelor biologice, a optat pentru sintagma *poate fi dispusă*, indicând astfel orientarea către o individualizare *ope iudicium*. În același sens este și soluția din prezenta sesizare.

Sursa problemei provine din neconcordanța a două texte de lege (articole) din același act normativ.

Astfel, potrivit **art. 3 din Legea nr. 76/2008**, „*Infracțiunile pentru care pot fi prelevate probe biologice în vederea introducerii profilelor genetice în S.N.D.G.J. sunt prevăzute în anexa care face parte integrantă din prezenta lege*”.

Totodată, potrivit **art. 7 din Legea nr. 76/2008**, „(1) *Prelevarea probelor biologice de la persoanele prevăzute la art. 4 alin. (1) lit. b) este dispusă de instanța de judecată, prin hotărârea de condamnare ori prin hotărârea de amânare a aplicării pedepsei sau de renunțare la aplicarea pedepsei*”.

Textele de mai sus explică sursa divergențelor jurisprudențiale, decurgând din folosirea a două sintagme cu o semnificație juridică diferită raportat la dispunerea prelevării probelor: *poate fi dispusă* și *este dispusă*. Altfel spus, în aceeași lege se stabilește într-un text (articol) de lege caracterul *ope legis* (decurgând din aprecierea legiuitorului asupra necesității prelevării probelor biologice, în cazul anumitor infracțiuni enumerate de lege, deci cu un caracter obligatoriu al prelevării probelor atunci când se stabilește vinovăția pentru respectivele infracțiuni), iar într-un alt text (articol) de lege se stabilește caracterul *ope iudicium* (decurgând din aprecierea judecătorului asupra necesității prelevării probelor biologice succesiv stabilirii vinovăției pentru săvârșirea unor anumite infracțiuni, enumerate de lege).

Interpretarea textelor de lege mai sus menționate a făcut obiectul analizei Curții Europene a Drepturilor Omului, *Năstac împotriva României* (Cererea nr. 74.238/14), când, plecând de la cele transmise de agentul guvernului cu privire la jurisprudența națională, a constatat că nu au fost încălcate drepturile garantate de Convenție deoarece *instanțele interne aveau competența de a aprecia dacă trebuie sau nu introduse amprente genetice ale autorilor infracțiunilor pe S.N.D.G.J.* (conform punctului de vedere trimis de Guvern) și, *în cauze similare, instanțele de competența Curții de Apel (...) nu au dispus prelevarea de amprente ADN* (conform raționamentului Curții decurgând din punctul de vedere trimis de Guvern).

Astfel, cu referire la pretinsa încălcare a articolului 8 din Convenția europeană a drepturilor omului, prin Decizia *Năstac împotriva României* s-a reținut: „(...) **30.** *Guvernul a susținut că, în orice caz, prelevarea nu a fost automată și că instanțele interne aveau competența de a aprecia dacă trebuie sau nu introduse amprente genetice ale autorilor infracțiunilor pe S.N.D.G.J. Guvernul a explicat că din jurisprudență din dosar reiese că anumite instanțe naționale nu au făcut nicio mențiune*

despre înregistrarea în S.N.D.G.J. a amprentelor genetice ale autorilor acestui tip de infracțiune. (...)

34. Curtea reamintește că, în jurisprudența sa, simplul fapt de stocare a datelor referitoare la viața privată a unei persoane constituie o ingerință în sensul articolului 8 din Convenție. Nu contează dacă informațiile stocate sunt sau nu utilizate ulterior. În ceea ce privește profilurile ADN, acestea conțin o cantitate semnificativă de date cu caracter personal unice (Aycaguer împotriva Franței, nr. 8806/12, § 33, 22 iunie 2017). (...)

36. Așa fiind, având în vedere consimțământul reclamantului cu privire la recursul pronunțat de acuzare (a se vedea paragraful 9), Curtea a considerat că este oportun să examineze întrebarea dacă există motive să se considere că persoana în cauză a renunțat orice drept de a se opune luării amprentei sale genetice în temeiul articolului 8 din Convenție. (...)

41. Curtea nu este convinsă că ar fi fost inutil să se opună cererii acuzării. În acest sens, reține că, în cauze similare, instanțele de competența Curții de Apel (...) nu au dispus prelevarea de amprente ADN de la autorii furturilor cu violență (a se vedea paragraful 20).

42. Având în vedere această jurisprudență, Curtea a considerat că nu s-a stabilit că instanțele naționale nu aveau competența de a aprecia oportunitatea înscrierii sau neînregistrării în S.N.D.G.J. a amprentei genetice a unei persoane condamnate pentru un infracțiunile enumerate în anexa la Legea nr. 76/2008. (...)"

Pentru considerentele arătate, în temeiul art. 473 și 474 din Codul de procedură penală,

În numele legii

DECIDE:

Admite recursul în interesul legii formulat de procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 7 alin. (1) din Legea nr. 76/2008 privind organizarea și funcționarea Sistemului Național de Date Genetice Judiciare, modificată, stabilește:

Prelevarea de probe biologice de la persoane condamnate definitiv sau față de care s-a dispus amânarea aplicării pedepsei sau renunțarea la aplicarea pedepsei, pentru săvârșirea infracțiunilor cuprinse în anexa Legii nr. 76/2008, are caracter facultativ, iar nu caracter obligatoriu, instanțele având competența de a aprecia dacă trebuie sau nu introduse amprente genetice în Sistemul Național de Date Genetice Judiciare.

Obligatorie, potrivit dispozițiilor art. 474 alin. (4) din Codul de procedură penală.

Pronunțată în ședință publică astăzi, 17 octombrie 2022.

PREȘEDINTELE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

CORINA-ALINA CORBU

Magistrat-asistent,
Adina Andreea Ciuhan Teodoru

EDITOR: PARLAMENTUL ROMÂNIEI — CAMERA DEPUTAȚILOR

„Monitorul Oficial” R.A., Str. Parcului nr. 65, sectorul 1, București; 012329
C.I.F. RO427282, IBAN: RO55RNCB0082006711100001 BCR
și IBAN: RO12TREZ7005069XXX000531 DTCPMB (alocat numai persoanelor juridice bugetare)
Tel. 021.318.51.29/150, fax 021.318.51.15, e-mail: marketing@ramo.ro, www.monitoruloficial.ro
Adresa Centrului pentru relații cu publicul este: șos. Panduri nr. 1, bloc P33, sectorul 5, București; 050651.
Tel. 021.401.00.73, 021.401.00.78, e-mail: concursurifp@ramo.ro, convocariaga@ramo.ro
Pentru publicări, încărcați actele pe site, la: <https://www.monitoruloficial.ro/brp/>

